

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАПИТИ СЬОГОДЕННЯ

УДК 930.1

Олександр Володимирович Михайлюк,
*доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Національної металургійної академії України*

Вікторія Анатоліївна Вершина,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТ

Історична пам'ять розглядається як соціальний конструкт, результат історичної політики, засіб політичної мобілізації.

O. V. Mikhailyuk, V. A. Vershyna

HISTORICAL MEMORY AS A SOCIAL CONSTRUCT

Historical memory is seen as a social construct, the result of historical politics, a means of political mobilization.

Всі гуманітарні науки, так чи інакше, займаються проблемами пам'яті. Для історії пам'ять знаходиться в центрі інтересів. Але історія – це не пам'ять. Сучасні автори пишуть про необхідність розводити історію як науку і історію як пам'ять, про конкуренцію між історією і пам'яттю.

«Пам'ять – область мороку, їй не можна довіряти» (А. Мегілл). Пам'ять може бути індивідуальною і колективною. Індивідуальна пам'ять – це зафіксований індивідуальний безпосередній досвід людини. Індивідуальний досвід суб'єктивний, неповний, уривчастий, не завжди достовірний. Цей досвід не має загального значення і, по суті, мало що доводить. Інша справа колективна пам'ять. Наші уявлення про минуле (суспільне і навіть особисте) обумовлюються обставинами нашого колективного сьогодення. Забування – одна з функцій пам'яті, а викривлення – властивість пам'яті. Забування часто розглядається як метафора соціальних стратегій, котрі

проявляються в доцільному відборі того, «що слід пам'ятати, а про що забути». Колективна пам'ять формується не стільки стихійно, як сукупність індивідуальних спогадів, забувань, викривлень, скільки цілеспрямовано. Колективна пам'ять – це соціальний конструкт. Будь-який політтехнолог має справу з комунікативними технологіями пам'яті і забування.

«Історична пам'ять» – це цілеспрямовано сконструйований засобами історичної політики відносно стійкий набір взаємопов'язаних колективних уявлень про минуле групи, кодифікований і стандартизований в громадських, культурних, політичних дискурсах, міфах, символах, мнемонічних і комеморативних практиках (Г. Касьянов). Дослідники цілком обґрунтовано відносять «історичну пам'ять» до розряду ідеологізованої історії. «Історична пам'ять» – це навіть не знання, а свого роду символ, основа ідентичності соціальної групи, знак відмінності – між «своїми» і «чужими». Ідентичність повинна апелювати до історичної достовірності, але їй не обов'язково бути достовірною. Соціальна пам'ять залишається найважливішим інструментом підтримки політично активної ідентичності (Д. Тош). Звідси постійно виникаючі конфлікти індивідуальних, колективних і історичних «пам'ятей» – як на рівні окремих осіб, так і на рівні соціальних і етнічних груп, націй і держав. За цими конфліктами найчастіше стоять елементарні конфлікти інтересів. «Історична пам'ять» служить, головним чином», виправданню і обґрунтуванню сучасної політики. «Вимога пам'ятати минуле правильним способом звучить дуже наполегливо, і очікується, що історики тут виконуватимуть свою частину роботи на догоду тим, хто їм платить, і тим, хто відчуває, що їх власні політичні, соціальні і культурні «імперативи» мають бути захищені» (А. Мегілл).